
A digitalizáció hatása a büntetőeljárásra *

Róth Erika **

A digitalizáció egyre inkább áthatja az életünket. Nem csupán a gazdaságban, a termelő ágazatokban jellemző ez, a szolgáltatások igénybevétele és a hivatali ügyintézés során is egyre több területen elektronikus adatszolgáltatással, ügyintézással találkozunk. Az ezzel kapcsolatos változásokra, kihívásokra a közigazgatás jóval hamarabb reagált, mint az igazságszolgáltatás. A büntető ügyek azonban még az igazságszolgáltatáson belül is sajátosak. Míg a gazdasági-, cég- és polgári ügyekben az elektronikus kapcsolattartás bevezetésére már korábban sor került, a büntetőeljárás – éppen specialitásai miatt – kivételt jelentett, az elektronikus ügyintézés lehetőségének megteremtése után is elenyésző volt az ily módon érkezett beadványok száma. Az elektronikus ügyintézés csupán kiegészítő szerepet játszott, ami például abban is megjelent, hogy bár az ügyészség a vádiratokat már 2013. január 1-től benyújthatta a bíróságra elektronikus formában, de joghatások a papíralapon benyújtott vádirat beérkezéséhez kötődtek.¹

A polgári eljárásokban, a közigazgatási és munkaügyi perekben 2013-tól kezdődően egyre szélesebb körben volt választható, 2016. július 1-től viszont kötelezővé vált a bíróságokkal való elektronikus kapcsolattartás a jogi képviselővel eljáró felek esetében a jogi képviselő, a belföldi székhellyel rendelkező gazdálkodó szervezet és a közigazgatási szervek számára.

2018. január 1. napja ezen a téren vízvonalzó jellegű volt: az elektronikus ügyintézés és a bizalmi szolgáltatások általános szabályairól szóló 2015. évi CCXXII. törvény (a továbbiakban: E-ügyintézési törvény) és a büntetőeljárásról szóló törvény, valamint a kapcsolódó jogszabályok alapján közel általánossá vált az elektronikus kapcsolattartás a büntetőügyekben eljáró hatóságok és az elektronikus kapcsolattartásra köteles személyek számára.

Hogy ez mennyire volt zökkenőmentes, milyen rendszerszintű problémák jelentkeztek, mennyiben volt/lehetett toleráns az eljáró hatóság, azt a projekt keretében egy

---

* A kutatást az EFOP-3.6.2-16-2017-00007 azonosító számú, *Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai: társadalmi, technológiai, innovációs hálózatok a foglalkoztatásban és a digitális gazdaságban* című projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap és Magyarország költségvetése társfinanszírozásában valósul meg.

** Egyetemi tanár, intézetigazgató, intézeti tanszékvezető, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Bűnügyi Tudományok Intézete, Büntetőeljárás Jogi és Büntetés-végrehajtási Jogi Intézeti Tanszék.

¹ A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: 1998. évi Be.) 219. § (1a) bekezdésében írtak szerint „A vádirat benyújtásához fűződő joghatások a papír alapon benyújtott vádirat bírósághoz történő beérkezéséhez kötődnek, kivéve, ha az ügyészség a vádiratot minősített elektronikus aláírással látta el, és annak benyújtása a kézbesítési rendszeren keresztül történt.”

konferencián próbáltuk bemutatni, amelyre az elektronikus ügyintézés avatott szakértői közül kértünk fel előadókat.²

A digitalizáció azonban nem csak az elektronikus kapcsolattartásban és az ettől szélesebb kört jelentő E-ügyintézésben jelenik meg, hanem – jórészt már korábban is – többé-kevésbé áthatotta a *bizonyításra*, a *kényszerintézkedések* alkalmazására és a kapcsolattartás speciális, *telekommunikációs eszköz alkalmazásával zajló* formájára (korábbi elnevezéssel az ún. *zártcélú távközlő hálózat útján folyó kihallgatásokra*) vonatkozó rendelkezéseket.

A következőkben elsősorban ezekre a jogintézményekre koncentrálni vázoljuk fel a digitalizáció hatását a büntetőeljárásra, bemutatva a projekt keretében folytatott kutatás néhány területét. A terjedelmi korlátok miatt nincs lehetőség az egyes kérdéskörök mély elemzésére, így csak a legfontosabb jogszabályi rendelkezésekre, a közelmúltban bekövetkezett változásokra térünk ki.

1. A digitalizáció és a büntetőeljárás kapcsolatának alapvető kérdései

A büntetőeljárás meglehetősen konzervatív, hagyománytisztelő, a technikai változásokra általában lassabban reagáló világában mindig is kissé idegen test volt a digitális kultúra, kihívást jelentett és jelent az új megoldások megfelelő kezeléséhez szükséges képességek kialakítása, fejlesztése annak érdekében, hogy az újdonságként megjelenő módszerekben rejlő lehetőségek minél jobban kihasználhatók legyenek, és a felhasználóként közreműködő alanyok (bírák, ügyészek, nyomozók, védők és más magánszemély résztvevők) ne csak a nehézségeket lássák, hanem az eljárás gyorsítására, egyszerűsítésére, munkájuk megkönnyítésére alkalmas eszközként tekintsenek az elektronikus eszközök kínálta lehetőségekre. Nem elég ugyanis a megfelelő eszközöket beszerezni, korszerű számítástechnikai eszközökkel felszerelni az irodákat, hanem egyfajta – nem is jelentéktelen – *szemléletváltásra* is szükség volt/van a mindennapi munkavégzés során.

A büntetőeljárás szabályozása terén speciális időszakot jelentett a kutatási periódus első éve. Annak jelentős részében még a *büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény* volt hatályban, így az e jogszabályban foglalt rendelkezéseket is figyelembe kellett vennünk, hiszen gyakran éppen a régi és az új rendelkezések összevetése érzékeltette leginkább a digitalizáció térnyerését. Ugyanakkor az Országgyűlés 2017. június 13-án elfogadta a *büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényt* (a továbbiakban: Be.), amelynek kihirdetése már a kutatás megkezdését megelőzően megtörtént, de hatályba csak 2018. július 1. napjával lépett. A jogszabályi környezet felvázolásánál már erre a törvényre fókuszáltunk a jelenlegi és a korábban készült tanulmányok keretei között. A kutatási időszak elején került sor az (új) Be.-hez kapcsolódó jogszabályok megalkotására, a végrehajtási rendeletek, legfőbb ügyészi utasítások stb. módosítására. Így egy meglehetősen sajátos, átmeneti időszakról adhattunk képet, amit tovább színezt a COVID-19 vírus miatt kialakult járványhelyzet, az ezzel járó speciális jogszabályi rendelkezések és az ennek nyomán kialakult jogalkalmazói gyakorlat.

² „Az E-ügyintézés jelene és jövője – problémák és megoldási lehetőségek” c. konferenciára 2018. december 6-án került sor a Miskolci Egyetemen.

2. A digitalizációhoz kapcsolható rendelkezések a büntetőeljárás törvény bizonyításra vonatkozó szabályai körében

2.1. Az elektronikus adat.³ Az elektronikusan tárolt információk, adatok megszerzésének és később a bizonyítási eljárásban történő felhasználásának problémái sok fejtörést okoztak és okoznak a jogalkotónak és a jogalkalmazónak egyaránt.

Az 1998. évi Be. még nem nevesítette önálló bizonyítási eszközként az elektronikus adatot. Ez a jogszabály a tárgyi bizonyítási eszközről rendelkezve a 115. § (2) bekezdésében tartalmazta a következő értelmező rendelkezést: „E törvény alkalmazásában tárgyi bizonyítási eszköz az irat, a rajz és minden olyan tárgy, amely műszaki, vegyi vagy más eljárással adatokat rögzít. Ahol e törvény iratról rendelkezik, ezen az adatot rögzítő tárgyat is érteni kell.”⁴ Ezzel szemben a hatályos Be.-ben az elektronikus adat már *önálló bizonyítási eszközként* jelenik meg a következők szerint: „205. § (1) Elektronikus adat a tények, információk vagy fogalmak minden olyan formában való megjelenése, amely információs rendszer általi feldolgozásra alkalmas, ideértve azon programot is, amely valamely funkciónak az információs rendszer által való végrehajtását biztosítja.”

Az önálló szabályozás indoka a törvény indokolása szerint az, hogy „az egyes büntetőeljárás cselekmények szabályozásában az elektronikus adat kategóriája nem minden esetben kezelhető a fizikai dolgok analógiájára”. Ennek ellenére a mai napig vitatott, hogy szükséges volt-e az elektronikus adat önálló bizonyítási eszközzé nyilvánítása, illetve hogy az bizonyítási eszköznek vagy bizonyítéknak minősül-e.⁵

Az elektronikus adatnak a tárgyi bizonyítási eszközzel továbbra is fennálló szoros kapcsolatát azonban jelzi, hogy a jogalkotó leszögezi „Ahol e törvény tárgyi bizonyítási eszközt említ, azon e törvény eltérő rendelkezése hiányában az elektronikus adatot is érteni kell.” (205. § (2) bek.)

2.2. A vallomások műszeres ellenőrzése. A poligráfós vizsgálat elvégzésére viszonylag ritkán került sor a büntetőeljárásban és a vizsgálati eredmények felhasználása, a bizonyításban játszott szerepe a mai napig sok kérdést vet fel. Ugyanakkor a 2018. július 1. napján hatályba lépett büntetőeljárás törvény a bizonyítási cselekmények körében már nem csak a poligráfós vizsgálatot nevezi meg, hanem *műszeres vallomásellenőrzés* cím alatt a felhasználható eszközök körét bővíteni szándékozik (ezek igénybevételével a terhelt vagy a tanú vallomása vizsgálható). Bár a jogalkotót az új technológiák alkalmazása érdekében az egységes szabályozás igénye vezette, a jogalkalmazót is óvatosságra intheti Budaházi Árpád megállapítása: „a poligráfós vizsgálat az egyetlen olyan módszer, amelyben bízni és hinni is lehet, mert elegendő tapasztalat kapcsolódik hozzá, és a tapasztalatokat validitási kísérletek is megerősítik. Más módszerek esetében hiányzik a tapasztalat és validálásukra sem került sor, sem Magyarországon, sem külföldön.”⁶

A korábbi szabályozás részben negatív irányból közelített, arról rendelkezett, hogy milyen esetben nem alkalmazható poligráf: „A gyanúsított beleegyezése nélkül a vallomása poligráf alkalmazásával nem vizsgálható.” (1998. évi Be. 180. § (2) bek.) A fiatalokú terhelt

³ Erről részletesebben írtam „Az elektronikus adat mint új bizonyítási eszköz megjelenése a büntetőeljárás törvényben” c. tanulmányomban. *Miskolci Jogi Szemle*, 2019/2. Különszám 2. kötet, 341-350.

⁴ A Wolters Kluwer Jogtár kommentárja szerint „Ezzel is további teret ad a tudomány és technika legújabb vívmányainak (videofelvetelek, számítógépes adatrögzítések).”

⁵ Lásd erről bővebben például: GÁCSI Anett Erzsébet: Az elektronikus bizonyítás alapvető dogmatikai kérdései. *Magyar Rendészet*, 2018/2. 77-89.; ERDEI Árpád: Újítások, találmányok, felfedezések a büntetőeljárás bizonyításban. *Belügyi Szemle*, 2018/3. 5-21.

⁶ BUDAHÁZI Árpád: Gondolatok a műszeres vallomásellenőrzésről. *Miskolci Jogi Szemle*, 2019/2. Különszám 2. kötet, 133-134.

vallomása poligráfós vizsgálatának kizárására vonatkozó rendelkezést nem a terhelt kihallgatására irányadó rendelkezések között, hanem a fiatalok elleni eljárás speciális szabályai körében találunk. (1998. évi Be. 453. § (7) bek.) A tanúnál a szabályozás logikája viszont megfordul. Az 1998. évi Be. 181. § (4) bekezdése szerint „A tanú vallomása - a tizennyolcadik életévét meg nem haladott tanú kivételével - beleegyezése esetén poligráf alkalmazásával vizsgálható.”

A hatályos Be. – a korábban írtak szerint – már nem poligráfós vallomásellenőrzésről szól, hanem – az ellenőrzés hasonló módszereinek is teret engedve – műszeres vallomásellenőrzésről. Így a 212. § (1) bekezdése a következőket tartalmazza: „Az ügyészség vagy a nyomozó hatóság a nyomozás során a tanú és a gyanúsított vallomását műszeres vallomásellenőrzéssel vizsgálhatja. A vizsgálathoz a tanú, illetve a gyanúsított hozzájárulása szükséges.” Ugyanakkor a tizennyolcadik életévüket be nem töltött tanúk és terheltük esetében továbbra sincs lehetőség semmiféle műszeres ellenőrzés alkalmazására. (Be. 87. § (2) bek. és 96. § (2) bek.)

3. A kényszerintézkedések⁷

A vagyoni jogokat érintő kényszerintézkedések körében több helyen is találkozunk az adat vagy az adathordozó kifejezésekkel, de mielőtt ennek vázlatos bemutatására kitérnénk, a *lakhelyelhagyási tilalom* és a *házi őrizet* elrendelése esetén korábban is alkalmazható, az ellenőrzést lehetővé tevő elektronikus eszköz használatáról szólnak röviden.

A lakhelyelhagyási tilalom és a házi őrizet ellenőrzésére az 1998. évi Be. több módszert is meghatározott. Így – többek között – a bíróság rendelkezhetett úgy, hogy a lakhelyelhagyási tilalom, illetve a házi őrizet előírásainak megtartását a rendőrség a terhelt mozgását nyomon követő technikai eszközzel is ellenőrizze. (1998. évi Be. 137. § (3) bek. és 138. § (4) bek.)

A házi őrizet során a mozgáskövető technikai eszköz alkalmazását egyes esetekben *kötelező* jelleggel előírta a törvény: ha a házi őrizet elrendelésére a terhelttel szemben személy elleni erőszakos bűncselekmény elkövetése miatt folyamatban lévő eljárásban került sor, illetve ha a terhelt azért került házi őrizetbe, mert az előzetes letartóztatása maximális ideje lejárt. Ez alól kivételt csak az jelentett, ha az eszköz alkalmazásához a technikai feltételek nem voltak biztosíthatók.

A hatályos Be. a távoltartás és az újonnan bevezetett bűnügyi felügyelet magatartási szabályainak megtartását biztosító intézkedésként a *terhelt mozgását nyomon követő technikai eszközt* és az óvadékot jelöli meg. (282. §) A mozgást nyomon követő technikai eszköz kötelező alkalmazását fenntartja abban az esetben, ha a letartóztatás tartama felső határának eltelte miatt rendelték el a bűnügyi felügyeletet. (283. § (2) bek.)

Áttérve a *vagyoni jogokat érintő kényszerintézkedésekre* meg kell jegyezni, hogy a jogalkotó már az 1998. évi Be. rendelkezéseinek megfogalmazása, illetve módosítása során kiemelt figyelmet fordított az információs rendszer és az adathordozók szerepére.

Így a *házkutatás* céljaként a ház, lakás, egyéb helyiség, az azokhoz tartozó bekerített hely vagy a jármű átkutatásán kívül nevesítette az ott elhelyezett *információs rendszer* vagy *ilyen rendszerben tárolt adatokat tartalmazó adathordozó* átvizsgálását az eljárás eredményessége érdekében. (149. § (1) bek.) A hatályos Be.-ben a *kutatás* váltotta fel a házkutatást, igazítva a kényszerintézkedés elnevezését annak tartalmához, tárgyához. A 302. § (1) bekezdése szerint „A kutatás a büntetőeljárás eredményes lefolytatása érdekében

⁷ Az elektronikus adat megszerzését, megőrzését szolgáló büntetőeljárás kényszerintézkedésekről önálló tanulmányt készítettem, amelynek megjelenése a közeljövőben várható az *Infokommunikáció és Jog* c. folyóiratban.

a lakás, az egyéb helyiség, a bekerített hely vagy a jármű átkutatása. A kutatás információs rendszer, illetve adathordozó átvizsgálására is kiterjedhet.” Elrendelhető – többek között – akkor, ha megalapozottan feltehető, hogy az *információs rendszer*, illetve *adathordozó átvizsgálására* vezet. (302. § (2) bek. e) pont)

Az *elektronikus adat lefoglalásáról* és az *elektronikus adat megőrzésére kötelezésről* a hatályos Be. egy cím alatt, külön szakaszokban rendelkeznek.

A lefoglalásra vonatkozó rendelkezések körében – az elmúlt évek tapasztalatait hasznosítva – nagyobb hangsúlyt fektetett a jogalkotó az *elektronikus adatra* és az *elektronikus pénzre* is. A lefoglalható dolgok körében a következőket találjuk: az ingó dolgot, a számlapénzt, az *elektronikus pénzt* és az *elektronikus adatot*. (308. § (3) bek.)

Az *elektronikus adat lefoglalásának végrehajtására* öt lehetőséget határoz meg a Be. Ezek a következők:

- a) az elektronikus adatról másolat készítése,
- b) az elektronikus adat áthelyezése,
- c) az azt tartalmazó információs rendszer vagy adathordozó teljes tartalmáról történő másolat készítése,
- d) az azt tartalmazó információs rendszer vagy adathordozó lefoglalása, vagy
- e) jogszabályban meghatározott más módon történő végrehajtás. (Be. 315. § (1) bek.)

Fontos, hogy a törvényi felsorolás sorrendje egyben azt is jelenti, hogy a lefoglalás végrehajtása során az esetlegesen súlyosabb hátrányokkal járó megoldás csak akkor jöhet szóba, ha a felsorolásban előbb szereplő módszer nem vezetne eredményre.

A legjelentősebb korlátozást az elektronikus adatot tartalmazó információs rendszer vagy adathordozó lefoglalása jelenti, amelyre csak akkor kerülhet sor, ha

- a) az elkobozható, illetve vagyonekobbzás alá esik,
- b) az tárgyi bizonyítási eszközként bír jelentőséggel, vagy
- c) a bizonyítás érdekében az abban tárolt, előre meg nem határozható vagy jelentős mennyiségű elektronikus adat átvizsgálására van szükség. (Be. 315. § (5) bek.)

A bűnüldözőket is kihívások elé állító egyik legújabb jelenség az ún. kriptopénz (Bitcoin és mások) felhasználása. A viszonylag rövid múltra visszatekintő fizetőeszköz elterjedésére a jogalkotónak is reagálnia kellett. Az elektronikus adat lefoglalására vonatkozó szabályok körében a Be. speciális rendelkezést tartalmaz, amely szerint „*A fizetésre használt elektronikus adat lefoglalását úgy is végre lehet hajtani, hogy az elektronikus adattal olyan műveletet végeznek, amely az érintettnek az elektronikus adat által kifejezett vagyoni érték feletti rendelkezési lehetőségét megakadályozza.*” (Be. 315. § (2) bekezdése) A szakirodalomban is megjelentek a bitcoin által felvetett kérdésekkel foglalkozó írások.⁸

Méginkább speciális, az informatikai rendszerre „komponált” kényszerintézkedés volt az 1998. évi Be.-ben az *információs rendszerben tárolt (korábbi elnevezéssel: számítástechnikai rendszer útján rögzített) adatok megőrzésére kötelezés*, amely a bűncselekmény felderítése és a bizonyítás érdekében az *információs rendszerben tárolt adat* birtokosának, feldolgozójának, illetőleg kezelőjének az információs rendszerben tárolt meghatározott adat feletti rendelkezési jogának ideiglenes korlátozását jelentette. (1998. évi Be. 158/A. § (1) bek.) Az *elektronikus adat megőrzésére kötelezés* elnevezés új, de a jogintézmény lényegi tartalma változatlan maradt a hatályos Be.-ben is. (316. § (1) bek.)

További, az elektronikus adattal összefüggő kényszerintézkedés az *elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tétele*.⁹ Ez az elektronikus hírközlő hálózat útján közzétett

⁸ SZATHMÁRY Zoltán: Az elektronikus pénz és a bitcoin biztosítása a büntetőeljárásban. *Magyar Jog*, 2015/11. 639-647.; LAKATOS Alexandra Anna: Az informatikai bűncselekmények és a bitcoin. *Belügyi Szemle*, 2017/1. 24-44.

⁹ 2013. július 1-i hatállyal került beiktatásra az 1998. évi Be-be és a hatályos Be. kodifikációja során sem látta szükségesnek koncepcionális módosítását a jogalkotó.

adat feletti rendelkezési jog ideiglenes korlátozása, és az adathoz való hozzáférés ideiglenes megakadályozása, amelynek módja az *elektronikus adat ideiglenes eltávolítása* és az *elektronikus adathoz való hozzáférés ideiglenes megakadályozása*. Ezek közül az *eltávolítás* az elsődleges megoldás, annak eredménytelensége esetén kerülhet sor a *hozzáférés ideiglenes megakadályozására*, feltéve, ha az eljárás a Be. 337. § (1) bekezdésében felsorolt bűncselekmények miatt van folyamatban és az ott írt további feltételek is fennállnak.

A hatályos Be.-ben a *zár alá vétel* – amely a vagyonek Kobz és a polgári jogi igény biztosítása érdekében rendelhető el – is kiterjed mások mellett a számlapénzre és az *elektronikus pénzre*. (324. § (2) bek. b) pont)

4. Telekommunikációs eszköz használata a büntetőeljárásban

Bár a jogalkotó és a jogtudomány művelői is egyetértenek abban, hogy a telekommunikációs eszközök használata az eljárás költségeinek csökkentésére és a tanúk kíméletére, védelmére is alkalmas, a gyakorlatban rendkívül lassan épült ki a jogszabályban létező megoldás gyakorlati alkalmazását lehetővé tevő technikai háttér.¹⁰

Az 1998. évi Be. a törvényben meghatározott szűk körben¹¹ lehetővé tette a tanú és a terhelt *zártcélú távközlő hálózat* útján történő kihallgatását. Ennek során a tárgyalás helyszíne és a kihallgatott személy tartózkodási helye között az összeköttetés közvetlenségét a mozgóképet és a hangot egyidejűleg továbbító készülék biztosította. (1998. évi Be. 244/A. § (1) bek.) Ezzel lehetővé vált, hogy az eljárásban résztvevő személy jelenlétét úgy biztosítsák, hogy az eljárási cselekmény helyszínén személyesen ne legyen jelen.

A hatályos Be. a korábbi törvény zártcélú távközlő hálózat alkalmazására vonatkozó szabályait *lényegesen ki kívánta terjeszteni*. A Be. 120. §-ához fűzött indokolás szerint „A törvény a büntetőeljárás gyorsításának elősegítése érdekében, kihasználva a mára már széles körben rendelkezésre álló technikai, informatikai fejlettség által biztosított eszközöket, széles körben kiterjeszti a hatályos törvény zártcélú távközlő hálózat alkalmazásának jelenleg csupán szűk körben alkalmazható szabályait.” A változás fő irányait a törvényjavaslat indokolása a következőkben foglalta össze:

- „az eljárás bármely szakaszában (tehát nem csupán a vádemelés után),
- a büntetőeljárásban részt vevő bármely személy vonatkozásában (nem csupán a terhelt és a tanú tekintetében), és

¹⁰ Lásd erről bővebben pl. ANTAL Dániel: Videokonferencia a magyar büntetőeljárásban. *Magyar Jog*, 2014/11. 652-657.

¹¹ Eszerint a következő személyek kihallgatásának volt helye zártcélú távközlő hálózat útján a Be. 244/A. § (2) bekezdése alapján:

- a) a tizennegyedik életévét be nem töltött tanúnak,
- b) annak a tanúnak, akinek sérelmére az élet, a testi épség és az egészség elleni bűncselekmények (Btk. XV. Fejezet), a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények (Btk. XIX. Fejezet) vagy a gyermekek érdekét sértő és a család elleni bűncselekmények (Btk. XX. Fejezet) körébe tartozó vagy más, személy elleni erőszakos bűncselekményt követtek el,
- c) a különleges bánásmódot igénylő sértettnek,
- d) annak a tanúnak, akinek a tárgyaláson való megjelenése egészségi állapotára vagy más körülményre tekintettel aránytalan nehézséggel járna,
- e) annak a tanúnak vagy vádlottnak, aki jogszabályban meghatározott tanúvédelmi programban vesz részt, vagy a védelme ezt egyébként indokolta teszi,
- f) annak a fogva lévő vádlottnak vagy tanúnak, akinek a tárgyaláson való megjelenése a közbiztonság veszélyeztetésével járna.

- bármely eljárási cselekmény egész tartamára nézve (nem csupán a kihallgatás vonatkozásában, illetve a kihallgatás tartamára) alkalmazható lesz ez a technikai eszköz.

Joggal merült fel viszont a kérdés, hogy a jogalkotói szándék szerinti eljárásnak nem lesz-e technikai akadálya. Ezt a dilemmát oldotta fel a 2018 szeptemberében indult ún. Via Video projekt keretében végbement technikai fejlesztés, amelynek célja az volt, hogy minden bírósági épületben legyen elérhető a videokonferencia lehetősége. „Az OBH távlati célja: minden tárgyalóterem távmeghallgatásra, valamint tárgyalótermi kép- és hangrögzítésre alkalmas eszközzel való felszerelése.”¹²

A telekommunikációs eszköz használatának két formája ismert, amelyek közül az általános az audiovizuális eszköz alkalmazása, kivételes a (kizárólag) hangkapcsolat biztosítása. Ezen túl olyan rendelkezéseket is tartalmaz a hatályos Be., amelyek – ha a technikai feltételek adottak – kötelezővé teszik a telekommunikációs eszköz használatát (Be. 122. § (1) bek.), vagy e módszer csak különösen indokolt esetben mellőzhető (Be. 122. § (3) bek.), továbbá amikor csak a terhelt hozzájárulásával rendelhető el a telekommunikációs eszköz használata (Be. 122. § (5) bek.). E megoldás alkalmazása az érintettek – különösen a különleges bánásmódot igénylő sértett – kíméletének biztosítása mellett az eljárási cselekmény költséghatékony végrehajtását is elősegítheti, gyorsíthatja a büntetőeljárás lefolytatását. Tekintettel arra, hogy a zártcélú távközlő hálózat útján történő kihallgatás szabályainak bevezetésekor fennálló állapotok jelentős mértékben megváltoztak, a szükséges technikai (informatikai) eszközök egyre szélesebb körben rendelkezésre állnak, az eljárási cselekmények ilyen módon való lefolytatása elől egyre inkább elhárulnak az akadályok.¹³

5. E-ügyintézés a büntetőeljárásban

2018. január 1. napjától a nyomozó hatóság, az ügyészség, a bíróság, a büntetés-végrehajtási szervek, valamint más állami szervek számára *kötelezővé vált az elektronikus kapcsolattartás* a 2018. január 1-jén vagy azt követően indult büntetőeljárásokban. Ez a kötelezettség kiterjed a védőkre és más eljárási szereplőkre jogi képviselőként eljáró ügyvédekre is.

Azok a büntetőeljárásban résztvevő személyek is (vagy jogi képviselőnek nem minősülő képviselőjük), akiknek nincs jogszabályi kötelezettsége az elektronikus kapcsolattartásra, az eljárás során bármikor választhatják a kapcsolattartás ezen formáját.¹⁴ Csak az van kizárva ebből a körből, akinek az elektronikus ügyintézéshez való joga szünetel.

Az E-ügyintézési törvény már az 1998. évi Be. szabályainak módosítását is szükségessé tette, hiszen az E-ügyintézési törvény 108. § (1) bekezdése alapján az elektronikus ügyintézési biztositó szervek 2018. január 1-jétől kötelesek voltak az ügyek elektronikus

¹² <https://birosag.hu/video-projekt> (2020.08.29.)

¹³ A kutatás keretében erről bővebben írtam „A telekommunikációs eszköz használatának gyakorlati kérdései a büntetőeljárásban” c. tanulmányomban. *Miskolci Jogi Szemle*, 2020/1. Különszám, 253-261.

¹⁴ Az elektronikus kapcsolattartásra nem köteles személyek esetében az elektronikus kapcsolattartás vállalása esetén számukra a továbbiakban az elektronikus úton történő kapcsolattartás főszabály szerint kötelezővé válik a Be. 149. § (3) bekezdésében írtak alapján: „Az elektronikus kapcsolattartás vállalása esetében az eljárás folyamán a büntetőeljárásban részt vevő személy, illetve jogi képviselőnek nem minősülő képviselője köteles a bírósággal, az ügyészséggel és a nyomozó hatósággal a 148. § (2) bekezdése szerint, elektronikus úton tartani és a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság is valamennyi ügyiratot elektronikus úton kézbesít a részére.”

intézését biztosítani. A törvény erre tekintettel újrászabályozta az elektronikus kapcsolattartás szabályait a büntetőeljárásról szóló 1998. évi Be.-ben, mivel az E-ügyintézési törvény értelmében a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság is elektronikus ügyintézését biztosító szervnek minősül.

A módosítás két okból is szükségszerű volt: egyrészt mert a Be.-nek az elektronikus kapcsolattartásra vonatkozó hatályos szabályai jellemzően a büntetőeljárásban eljáró szervekre vonatkoznak, a büntetőeljárásban részt vevő személyekre csak igen szűk körben, másrészt az elektronikus kapcsolattartás mind a szervek, mind a személyek vonatkozásában csupán lehetőség volt, a Be. nem tette kötelezővé ezt a formát.¹⁵

A szabályozás technikája szempontjából – az indokolás alapján – fontos kiemelni, hogy e téren az E-ügyintézési törvény és a 451/2016. (XII. 19.) Korm. rendelet az általános, a Be. a speciális jogszabály. Így az 1998. évi Be.-be csak az elektronikus kapcsolattartásra vonatkozó sajátos, büntetőeljárás szabályokat kellett beilleszteni.¹⁶ Erre akként került sor, hogy a 2017. évi Be. elektronikus kapcsolattartásra vonatkozó rendelkezéseit „ültette át” a jogalkotó a korábbi büntetőeljárás kódexbe. Ez mindössze fél éves átmeneti időszakot jelentett. Az új szabályok átvétele annyiban igényelt különös figyelmet a jogalkotótól, hogy a(z új) Be. rendelkezéseit az 1998. évi Be. fogalomrendszerével összhangba kellett hoznia.

Emellett – ahogy azt az indokolás hangsúlyozza – „a Be. jelenlegi szabályozása papíralapú iratkezelésre és kapcsolattartásra íródott, amit az elektronikus ügyintézés és kapcsolattartás új szabályaira tekintettel felül kell vizsgálni, és az olyan ügyviteli szabályokat, amelyek kifejezetten papíralapú dokumentumokra (jegyzőkönyvek, határozatok) vonatkoznak, technológia-semlegessé kell tenni. Ennek megfelelően a törvény az aláírással, példánnyal, kiadmánnyal, összefűzött, illetve eredeti irattal kapcsolatos rendelkezéseket úgy módosítja, hogy azok elektronikusan készített iratok esetén alkalmazhatók legyenek.”¹⁷

6. Járványhelyzet 2020 tavaszán

2020 tavaszán a COVID-19 vírus okozta járványhelyzetben az egyes hatóságok személyes jelenlét nélküli elérése, az eljárások személyes megjelenés nélküli lefolytatása különös jelentőséget kapott. Így megnőtt az elektronikus ügyintézés jelentősége és a halaszthatatlan eljárás cselekmények telekommunikációs eszköz útján történő lefolytatásának szerepe a bírósági eljárásokban.

A veszélyhelyzet ideje alatt érvényesülő egyes eljárásjogi intézkedésekről szóló 74/2020. (III. 31.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Korm. rendelet), amely a kihirdetése napján 15 órákor lépett hatályba és hatályon kívül helyezésére 2020. június 18. napjától, a veszélyhelyzet megszűnésével került sor, meglehetősen hosszán, a 44. §-tól a 94. §-ig tartalmazott a büntetőeljárás törvényt módosító, a Be. rendelkezéseinek eltérő alkalmazásáról szóló, köztük a jelen írás témáját is érintő rendelkezéseket. A veszélyhelyzet idején megnőtt a jelentősége az eljárás cselekmények telekommunikációs eszköz útján

¹⁵ Lásd a 2017. évi CXLIV. törvény általános indokolásában írtakat.

¹⁶ Az elektronikus ügyintézés háttérjogszabálya az elektronikus ügyintézés és a bizalmi szolgáltatások általános szabályairól szóló 2015. évi CCXXII. törvény, így az eljárási törvényeknek csak a specifikus eljárásjogi rendelkezéseket kell tartalmazniuk. Erre utal a Be. 148. §-ához fűzött indokolás is a következők szerint: „A törvény az E-ügyintézési törvényre is figyelemmel technikai jellegű rendelkezéseket nem tartalmaz, és kizárólag azon speciális eljárási szabályokat jeleníti meg, amelyek az elektronizációnak az eljárás egészére történő bevezetéséből, illetve kiterjesztéséből szükségszerűen következnek.”

¹⁷ Lásd a 2017. évi CXLIV. törvény általános indokolásában írtakat.

történő lefolytatásának. Erre vonatkozó rendelkezéseket a Korm. rendelet 50. §-a tartalmazott.¹⁸

Nem csupán preferált volt a személyes jelenlét helyett a telekommunikációs eszköz használata, hanem még annak szabályait is „lazította” a jogalkotó.¹⁹

Emellett bővült az elektronikus ügyintézés lehetősége is azzal, hogy a Korm.rendelet 57. § (1) bekezdése alapján „Papíralapú kapcsolattartás esetén a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság az ügyiratot - az ügydöntő határozat kivételével - elsősorban a címzett elektronikus levelezési címére vagy más elektronikus elérhetőségére kézbesíti.” A kapcsolattartás nem csak a normál körülmények közötti csatornákon, de egyéb elektronikus úton is megvalósulhatott azzal, hogy ez utóbbi papíralapú kapcsolattartásnak minősült a Korm. rendelet 61. §-a alapján.

Aligha túlzás azt állítani, hogy a digitalizáció – ha nem is volt mindenkor pozitív a fogadtatása – a legjobbkor ment végbe az igazságszolgáltatásban. A szinte csak néhány hónappal korábban megvalósult fejlesztések nélkül a járványhelyzetet valószínűleg sokkal nehezebben tudta volna kezelni a bíróság.

7. A digitalizációban rejlő további lehetőségek

Az ún. Digitális Bíróság program²⁰ keretében került sor az E Akta kialakításra is, amely a papíralapú iratok elektronizálását jelenti, s amelynek eredményeként az ügyiratok az arra jogosultak számára tértől és időtől függetlenül, azaz bárholonnan, a nap 24 órájában bármikor hozzáférhetővé válnak. Ennek előnyei a következők:

- „Az ügyfelek otthonról, kényelmesen, bármikor megtekinthetik a bíróság előtt folyamatban lévő ügyük iratanyagát, ezzel időt és pénzt takarítanak meg: nincs utazásra, ügyintézésre fordított idő, megszűnik a másolási, utazási költség.
- A bírósági munkatársak, akik eddig személyes jelenlétükkel biztosították az ügyfelek iratbetekintési jogának gyakorlását, az iratot mozgatták, másolták, más érdemi munkára összpontosíthatnak.

¹⁸ A Korm. rendelet 50. § (2) bekezdésében írtak szerint „Ha a büntetőeljárásban részt vevő személyek személyes jelenlétével járó eljárási cselekmény az elrendelt járványügyi elkülönítés, megfigyelés, zárlat vagy ellenőrzés szabályainak megszegésével járna, és az eljárási cselekmény nem halasztható el, a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság az eljárási cselekményen való jelenlétet telekommunikációs eszköz útján biztosítja.”

Ha az előzőekben említett szabályszegéssel nem járt volna a személyes megjelenés, akkor is elsősorban telekommunikációs eszköz útján volt biztosítandó az eljárási cselekményen való jelenlét.

¹⁹ A Korm. rendelet 56. § -a a következő rendelkezéseket tartalmazta:

„(1) Telekommunikációs eszköz használata esetén az eljárási cselekmény kitűzött, illetve az ügyészség, nyomozó hatóság által megjelölt helyszíne, és a jelenléttel érintett személy közötti kapcsolatot folyamatos hangfelvétel továbbítása is biztosíthatja.

(2) Telekommunikációs eszköz használata esetén az elkülönített helyszínen nem szükséges a Be. 123. § (1) és (2) bekezdésében meghatározott személyek jelenléte.

(3) Telekommunikációs eszköz használata esetén a felvétel bármilyen elektronikus módon rögzíthető.

(4) A telekommunikációs eszköz használata a terhelt hozzájárulása nélkül is elrendelhető ...”

²⁰ A Közigazgatási- és Közszolgálati Fejlesztés Operatív Program (KÖFOP) keretében megvalósult, „A bírósági igazgatás további elektronizálása (Digitális Bíróság)” című, KÖFOP 1.0.0-VEKOP-15-2017-00052 azonosító számú projekt. <https://birosag.hu/hirek/kategoria/birosagokrol/elindult-digitalis-birosag-projekt> (2020.08.29.) A projektről lásd bővebben: <http://projektjeink.birosag.hu/digitalis-birosag> (2020.08.29.)

- A bírák részére pedig a felkészüléshez, az ítélet írásba foglalásához a periratok elektronikus formában a nap 24 órájában, a hét minden napján rendelkezésre állnak.”²¹

A fejlesztés eredményeként minden 2020 januárjától indult polgári és büntető ügyben – felmenő rendszerben – az ország minden bíróságán elérhetővé vált az ügyiratokba való elektronikus betekintés.²²

Természetesen a vizsgált és a jelen tanulmányban felvázolt témakörök nem jelentenek zárt kört, a büntetőeljárás további jogintézményeivel kapcsolatban is felmerül/felmerülhet az informatikai eszközök használata, akár mint költséghatékonyabb megoldás alkalmazása, vagy az eljárás egyszerűsítésének, gyorsításának módszere. Így az informatikai rendszerek felhasználása már ma is szerephez jut a leplezett eszközök alkalmazása során és a nemzetközi bűnügyi együttműködés számos területén találkozhatunk a digitalizációhoz kötődő megoldásokkal.

---

²¹ <https://birosag.hu/e-akta-digitalis-birosag-projekt> (2020.08.29.)

²² <https://birosag.hu/hirek/kategoria/ugyfeleknek/minden-birosagon-elherhetove-valik-periratokba-valo-elektronikus> (2020.08.29.)